

“וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך” בזכות תפילין של יד ותפילין של ראש מתעלות כל המצוות שלא לשמה ללשמה

והנה מה שכתב ה"מגן אברהם" (או"ח שם ס"ק סא) בשם השל"ה הקדוש (מסכת חולין תורה אור ד"ה סוד תפילין), שהביא מה שכתב ה"תולעת יעקב" שצריך להוציא את שער העגל מהפרשה הראשונה "קדש לי כל בכור". ועל זה כתב השל"ה: "ואני קיבלתי להניחם בפרשת והיה אם שמוע". ומכריע השל"ה לצאת ידי שניהם: "על כן נראה לי טוב להניחם אצל פרשת והיה אם שמוע בצד הפונה לפרשת קדש, לצאת גם כן סברת תולעת יעקב".

אמנם דבר זה שצריך לתת להם חיות בתפילין של ראש צריך ביאור, כי כאשר נתבונן נראה שבכל מקום שנצטוונו לתת לקליפות חיות מהקדושה, הוא רק כשיש חשש גדול שיקטרגו עלינו, כמו למשל ביום הכיפורים שהקב"ה מוחל לכל עוונות בית ישראל, ועל כך הרי עלול השטן לקטרג, איך הקב"ה מוחל ביום אחד על כל מה שחטאו במשך כל השנה, לכן צוה הקב"ה לשלוח את השעיר לעזאזל, לתת להם שוחד שלא יקטרגו עלינו.

וכן מה שנוטלים מים אחרונים אחרי הסעודה לפני ברכת המזון כדי לתת להם את חלקם, הוא כדי שלא יקטרגו עלינו אם אכלנו ושתינו להנאת הגוף ולא לשם שמים, הנה כי כן צריך ביאור למה צריך לתת להם חיות בתפילין של ראש כדי שלא יקטרגו עלינו, מדוע יש חשש שיקטרגו עלינו בקיום מצות תפילין יותר משאר המצוות.

“כזה ראה וקדש”

הנקודה הראשונה של המחשבה

רחש לבי דבר טוב לכבוד ה' ותורתו, להעלות על שלחן מלכים רעיון חדש בענין מצות תפילין, כדי ליישב כל העניינים הנזכרים, על פי יסוד נפלא שלמדנו ממשנתו הטהורה של הרה"ק רבי משה מסאמבור [אחיו של הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב] זי"ע בספר "תפלה למשה" (פרשת פקודי לפרשת החודש), שדיבר בקדשו לפרש הפסוק (שמות יב-ב): "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה". ופירש רש"י: "החודש

המלחמה". וצריך ביאור מהו האיסור הגדול להפסיק בין תפילין של יד לשל ראש, עד כדי כך שחוזר בשל כך מעורכי המלחמה.

ד) שנינו בגמרא (קידושין לה, מכות יא.) שהשווה הקב"ה את כל התורה למצות תפילין, כמו שכתוב בפרשת בא (שמות יג-ט): "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך". וצריך ביאור להבין הטעם שמצות תפילין היא כל כך חשובה, עד שהיא בגדר יסוד כל התורה.

צריך להוציא שיערה של עגל בתפילין של ראש

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה, על פי מה שמבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן לב סעיף מד) שהלכה למשה מסיני לכרוך הפרשיות של תפילין עם השער של בהמה וחיה טהורים, ונהגו לכתחילה שיהיה שער של עגל [כדי לכפר על חטא העגל]. והוסיף המחבר: "קצת שער זה צריך שיראה חוץ לבתים". פירוש, שצריך להוציא משער העגל הכורך את הפרשיות מחוץ לבתים בתפילין של ראש.

ומקור הדבר במה שהביא ה"בית יוסף" בשם הזוהר הקדוש (פרשת פקודי רלז), שצריך לגלות מחוץ לבתים משער העגל פחות מכשעורה, כדי לתת קצת חיות מהקדושה לסטרא אחרא שלא יקטרגו עלינו. והנה מנהגנו הוא לעשות כן רק בתפילין של ראש ולא בתפילין של יד, כמו שכתב בשלחן ערוך הרב (או"ח סימן לב סעיף טט): "חכמי הזוהר הזהירו ואמרו, שיהיה קצת שער זה יוצא חוץ לבתים של ראש פחות מאורך שעורה".

ונראה שהמקור לכך הוא ממה שדנו המקובלים מאיזו פרשה להוציא את שער העגל, וזה שייך רק בתפילין של ראש שכל פרשה היא בבית בפני עצמו, מה שאין כן בתפילין של יד שכל הפרשיות הן בקלף אחד ומגלגלים אותו בבית אחד, לא שייך לדון מאיזו פרשה להוציא את השער.

בפרשתנו פרשת כי תבוא דבר בעתו מה טוב להתבונן, במה שדיבר הכתוב בחשיבות התפילין של ראש המפילים אימה ופחד על כל גויי הארץ (דברים כח-י): "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". דרשו על כך בגמרא (מנחות לה:): "תניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש". כבר נתייגעו הראשונים והאחרונים לבאר את דברי רבי אליעזר, מדוע באמת יראים כל עמי הארץ דוקא מתפילין של ראש ולא מתפילין של יד. נקדים עוד כמה עניינים במצות תפילין הצריכים ביאור.

א) שנינו בגמרא (מנחות לז:): שצריך להניח תפילין של יד במקום הקיבורת שהיא בגובה היד ולא למטה במקום הגלוי, ודרשו כן ממה שכתוב (שמות יג-ט): "והיה לך לאות על ירך - לך לאות, ולא לאחרים לאות". וזהו במקום קיבורת המכוסה ולא למטה במקום המגולה. וצריך להבין הטעם שצוה הקב"ה להניח את התפילין של יד במקום המכוסה, שלא כתפילין של ראש שצוה להניח במקום המגולה, שיראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו.

ב) שנינו בגמרא (מנחות לז:): שצריך להניח תפילין על יד שמאל, ולמדו כן ממה שכתוב (שמות יג-ט): "והיה לאות על ידכה" - ידכה עם אות ה' היא רמז על יד כהה, שהיא יד שמאל שאין בה כח כיד ימין. וצריך ביאור מה נשתנה תפילין של יד שמקיימים ביד שמאל החלשה, שלא כשאר מצוות התורה שמקיימים ביד ימין שהיא חזקה יותר מיד שמאל.

ג) בפרשת שופטים כתוב (דברים כח-ח): "ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו, מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו, ולא ימס את לבב אחיו כלבבו". דרשו על כך במשנה (סוטה מד:): "הירא ורך הלבב, זהו המתירא מן העבירות שבידו". ומפרש בגמרא (שם מד:): "שח בין תפילה לתפילה [בין הנחת תפילין של יד להנחת תפילין של ראש] עבירה היא בידו, וחוזר עליה מעורכי

ביאור דברי הזוהר הקדוש שצריך להוציא שער של עגל בתפילין של ראש כדי לתת חיות לסטרא אחרא

ביאור הכרעת השל"ה הקדוש להוציא את השער בפרשת "זהיה אם שמוע" כשהוא פונה לפרשת "קדש לי כל בכור"

הרה"ק רבי משה מסאמבור: ראשית המחשבה היא בתכלית השלימות, אלא שאחר כך מכלכל היצר במחשבות פיגול

"מחשבה טובה מצרפה למעשה", הקב"ה מצרף המעשה עם ראשית המחשבה שהיא בתכלית השלימות

הזה... נתקשה משה על מולד הלבנה... והראה לו [הקב"ה] באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש". ומבאר הכוונה בזה בדרך עבודה, הנה הדברים בלשון קדשו:

"בפסוק הזה האיר השם עיני, שהנה האדם בהתעורר לבו לעבודתו יתברך, טרם כל הוא במחשבתו נקודה קטנה בשלימות, ורצונו בלב ונפש לעשות קונו בשלימות בלי שום פגם ח"ו ופסול, בלתי להשם לבדו מתחדש בקרבו לעשות רצונו יתברך שמו. ובהוציא מחשבתו אל הפועל על ידי תורה או תפלה או מעשה המצוה, יגיעו במעשה המצוה או בה' מוצאות הפה שמוציא תורה ותפלה הרבה שינויים, שנשתנה הדבר מכמות שהיה בהתחדשות מחשבתו שהיה רק לרצונו יתברך, ונשתנה או על ידי עמלק (דברים כה-ח) אשר קרך בדרך, או לעשות שם, או בגבהות ח"ו בבני ענק, כנודע (זוהר הקדוש פרשת בראשית כה). מחמשת המינים [שיש בערב רב].

והקב"ה בהצטרפו מחשבה טובה למעשה, מקדש הנקודה זעירא מחשבתו הראשונה, כמו הלבנה בחידושה כזה ראה וקדש, ורמזה לנו התורה הקדושה בזה החודש הזה לכם, קיים בשבילכם מחשבתו אשר נתחדשה בקרבו בתחילת חידושה בודאי לרצונו יתברך, הוא ראש חדשים מה שנתחדש אחר כך במעשה".

ביאור דבריו הקדושים, על פי מה ששינוי בגמרא (ברכות ז'): "רבי אלכסנדר בתי דמצלי אמר הכי, רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונו, ומי מעכב, שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות, יהי רצון לפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונו בלבב שלם". מבואר מזה כי הרצון הפנימי של איש ישראל הוא לקיים רצונו יתברך בלתי לה' לבדו בלי שום פניות, אלא שכאשר הוא בא להוציא רצון פנימי זה מן הכח אל הפועל בדיבור או במעשה, מתערב בהם היצר שהוא השאור שבעיסה במחשבות פיגול, שלא יקיים המצוה לשמה כי אם לשם כבוד מדומה וכדומה.

על כך אומר ה"תפלה למשה" כי זהו ביאור מאמר הגמרא (קידושין מ.): "מחשבה טובה מצרפה למעשה". כי היות שהנקודה הראשונה שמתעוררת באדם לקיים רצון ה' היא בתכלית השלימות, אלא שאחר כך כשהאדם רוצה לקיים אותה במעשה מתערב היצר ומכניס באדם מחשבות שלא לשמה, לכן מצרף הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו את המחשבה הראשונה שהיתה בתכלית השלימות אל המעשה של קיום המצוה, ועל ידי זה נחשב כאילו גם המעשה של המצוה היה בתכלית השלימות כי הכל הולך אחר ההתחלה.

מקומו ואינונו". פירוש, אדם מישראל אף על פי שהרבה לפשוט, בכל זאת "ועוד מעט", נשאר אצלו מעט שהיא הנקודה הפנימית שבלב, "ואין רשע" ששם אינו נקרא רשע, כי הפגם אינו מגיע לשם. ועל זה התפלל דוד המלך לה': "והתבוננת על מקומו" - תתבונן בנקודה הפנימית שבלב "ואינונו", ותראה שבמקום הזה אינונו רשע.

ב"ישמח ישראל" (חנוכה אות יג) מבאר לפי זה מה שכתוב (ויקרא טו-טז): "השוכן אתם בתוך טומאותם". כי בתוך תוכם של טומאת העוונות והפשעים נמצאת הנקודה הפנימית שהיא חלק אלוק ממעל שלא נפגמה כלל, לכן הקב"ה משרה שכינתו "בתוך טומאותם" - בנקודה הפנימית שאין הטומאה מגיעה לשם.

וזהו גם כן ביאור המאמר (סנהדרין מד.): "אף על פי שחטא ישראל הוא". כי אפילו החוטא עדיין יש בפנימיות לבו הנקודה הישראלית שלא נפגמה. וזהו הענין שאנו רואים שאפילו רשעים גמורים מתעוררים מדי פעם בתשובה, כי אותה נקודה פנימית שעדיין לא נפגמה מעוררת אותם בתשובה כמאמר החכם: "רשעים מלאים חרטה".

הנה כי כן זהו ביאור דברי ה"תפלה למשה", שראשית המחשבה של איש ישראל היא בתכלית השלימות, כי ראשית המחשבה שורשה בנקודה הפנימית שאין היצר הרע שולט שם כלל, לכן מחשבה זו היא בתכלית השלימות, אלא שאחר כך כשבא להוציא המחשבה מהכח אל הפועל בדיבור או במעשה, מתערב היצר הרע לבלבל את מחשבתו במחשבת פיגול של גאווה וכדומה.

לכן העצה על כך היא שישתדל האדם בכל כוחו, לקדש את מחשבתו הראשונה לקיים את רצון ה' בלתי לה' לבדו, ומצרף הקב"ה את המעשה שנתערב בו מחשבת שלא לשמה עם המחשבה הראשונה שהיתה לשם שמים, ועל ידי זה נחשב שקיים כל המצוה במחשבה בדיבור ובמעשה בתכלית השלימות.

הנה כי כן זהו שאמר הקב"ה למשה: "החודש הזה לכם ראש חדשים", ודרשו שהראה לו הקב"ה את הלבנה בחידושה ואמר לו: "כזה ראה וקדש". רמז לו הקב"ה בכך, כי כמו שכל החודש נקבע לפי מולד הלבנה בתחילת החודש כשהיא רק נקודה קטנה, כך צריך האדם להשתדל בכל כוחו לקדש לה' את הנקודה הראשונה במחשבתו מכל מיני פניות, ועל ידי זה נמשך כל מעשה המצוה אחר המחשבה הראשונה שהיתה בתכלית השלימות עכדה"ק.

יומתק לבאר בזה מאמר הגמרא (פסחים נ:): "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". הכוונה בזה, כי אם הוא רואה כשבא לעסוק בתורה בפועל או לקיים איזו מצוה במעשה, שהיצר תוקפו לבלבל אותו במחשבות שלא לשמה, עם כל זאת יעסוק בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה, ומפרש הטעם לכך: "שמתוך שלא לשמה בא לשמה", כי הקב"ה מביא את המעשה שלא לשמה, ומחברו עם המחשבה הראשונה שהיתה לשמה, ועל ידי זה נחשב כאילו קיים הכל לשמה.

המחשבה הראשונה מצד הנקודה הפנימית

ויש להוסיף תבלין לבאר ענין זה ביתר הרחבה, על פי מה שגילה לנו אור שבעת הימים הבעש"ט הקדוש זי"ע יסוד גדול, כי בכל איש ישראל יהיה מי שיהיה ובאיזה מצב שיהיה, אפילו הרבה לפשוט עדיין ישנה נקודה אחת בפנימיות הלב, שהוא הניצוץ האלקי שורש הנשמה, שהשריש הקב"ה בתוך תוכו של כל אחד מישראל בבריאת האדם, כמו שכתוב (בראשית ב-ז): "ויפח באפיו נשמת חיים", והוא הניצוץ האלקי השוכן בפנימיות הלב של כל אחד מישראל, שאין הפגם של העוונות והפשעים מגיע לשם והיא נשאר נקיה וטהורה.

על פי הקדמה יקרה זו מפרש הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיב' זי"ע דברי נעים זמירות ישראל (תהלים לז-ז): "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על

“כזה ראה וקדש”, לקשר המעשה החיצוני עם הנקודה הראשונה בבחינת מולד הירח נקודה קטנה

הנחת תפילין של יד על יד שמאל יד כהה, לרמז על קיום המצוות שלא לשמה בבחינת שמאל

ב' רצועות יוצאות מתפילין של ראש מימין ומשמאל ומתחברות יחד בקשר של תפילין לתקן גם השלא לשמה

כל עמי הארץ מתייראים מהתפילין של ראש כי מעסק תורה ומצוות לשמה אין להם שום יניקה

“בראשית ברא אלקים” תכלית הבריאה היא הראשית

הנה מה טוב ומה נעים להביא מה שהוסיף ה"ערוגת הבשם" (פרשת תזריע) לפרש על פי דברי ה"תפלה למשה" מה שפתח הקב"ה את התורה בפסוק (בראשית א-א): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". ופירש רש"י: "ברא אלקים, ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים".

ידוע מה שתמהו המפרשים, איך שייך לומר על הקב"ה שמתחילה עלה במחשבתו לברוא את העולם במדת הדין, ואחר כך חזר בו כי ראה שאין העולם מתקיים, הלא הקב"ה רואה תמיד כבר בהתחלה כל מה שעתיד להיות, כמו שכתוב (ישעיה מו-ז): "מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשו אמר, עצתי תקום וכל חפצי אעשה".

אולם לפי האמור יש לומר כי הן אמת שהיצר מכניס באדם מחשבת גאווה כשהוא מקיים את המצוה בפועל, אולם ראשית קיום המצוה היא המחשבה הראשונה שבפנימיות האדם ודאי צריכה להיות בתכלית השלימות, כי היצר הרע שהוא השאור שבעיסה אין לו שום מגע שם. וזהו פירוש הכתוב: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ללמדנו שתכלית בריאת שמים וארץ היא בשביל ה"ראשית", שהיא הנקודה הראשונה שמתעוררת באדם לקיים את רצון ה' בתכלית השלימות.

לפי זה מבואר היטב מה שדרשו על כך: "בתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין", כי מצד הראשית של קיום המצוה שהיא המחשבה הראשונה נידון האדם באמת במדת הדין, כי מאחר שבמחשבתו הראשונה עדיין אין היצר הרע שולט, לכן הקב"ה דן שם את האדם במדת הדין,

האם לפחות השתדל בכל כוחו לעורר את רצונו הפנימי שאין בו שום פגם. אלא שכאשר האדם רוצה לקיים המצוה בפועל ממש, על זה כתוב: "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים", שלגבי חלק המעשה מצרף הקב"ה מדת החסד, מכיון ששם כבר מתערב היצר למנוע ממנו לקיים המצוה כראוי בלי שום פניות.

הצטרפות תפילין של יד לתפילין של ראש

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שצונו הקב"ה להניח בכל יום תפילין של יד ותפילין של ראש, כי שורש הרעיון הנשגב של ה"תפלה למשה", שהקב"ה מצרף את המעשה שלא לשמה למחשבה הראשונה שהיא לשמה בבחינת: "כזה ראה וקדש", הוא בזכות מצות תפילין של יד ושל ראש שאנו מקיימים בכל יום, והביאור בזה הוא על פי מה ששינו בגמרא (שבת סג):

"אמר רבי ששת, מאי דכתיב (משלי ג-טו) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא, אלא למימינינה בה אורך ימים איכא וכל שכן עושר וכבוד, למשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא", ופירש רש"י בפירוש השני: "מיימינינה בה עוסקין לשמה, משמאילים שלא לשמה".

מעתה ירווח לנו להבין הטעם שצונו הקב"ה להניח תפילין של יד על יד שמאל, כדי לרמז בכך על כל המצוות ומעשים טובים שאנו מקיימים במעשה ידינו, שהיצר הרע מערב בהן מחשבות פיגול שלא לשמה בבחינת יד שמאל. לכן מיד אחרי הנחת תפילין של יד אנו מניחים תפילין של ראש כנגד המוח, כדי לקשר בכך את המעשה שלא לשמה בבחינת יד שמאל עם המחשבה הראשונה שבמוח לשמה, ועל ידי זה יש תיקון נפלא לכל המצוות שנעשו שלא לשמה כאילו נעשו לשמה.

לפי זה מבואר הטעם שאסור להפסיק בין תפילין של יד לתפילין של ראש, כדי לרמז בכך שאנו חייבים להשתוקק מיד בקיום המצוות במעשה ידינו שלא לשמה, לחבר אליהם את המחשבה הראשונה שבמוח שהיתה בלתי לה' לבדו. וזהו הטעם שהשווה הכתוב מצות תפילין לכל התורה כולה, ללמדנו שיסוד כל התורה הוא לקיים כל המצוות לשם שמים, שדבר זה נעשה על ידי קיום מצות תפילין של יד ושל ראש בלי שום הפסק ביניהן.

שתי רצועות מימין ומשמאל חיבור שלא לשמה עם לשמה

ועתה בא וראה ענין נפלא, כי על פי האמור יאירו עינינו וישמח לבנו להבין בזה סדר הנחת תפילין של ראש, ששתי רצועות יוצאות מהבתים של התפילין, רצועה אחת יוצאת מצד ימין להקיף את הראש מצד ימין, ורצועה אחת יוצאת מצד שמאל להקיף את הראש מצד שמאל, ואחר כך הן מתחברות יחד בקשר של תפילין מאחורי הראש, שלא כתפילין של יד שאנו מניחים רק ביד שמאל.

לפי האמור הביאור בזה, כי מאחר שתכלית מצות תפילין של ראש מיד אחרי תפילין על יד שמאל, היא כדי לצרף את המעשה שלא לשמה עם המחשבה הראשונה לשמה, שעל ידי זה נחשב גם המעשה לשמה, אנו מניחים בתפילין של ראש את שתי הרצועות מימין ומשמאל, כדי לחבר את המעשה שלא לשמה שהוא בבחינת רצועה שמאלית, עם המחשבה הראשונה לשמה שהיא בבחינת רצועה ימנית, לכן הן מתקשרות יחד בקשר של תפילין, כדי לרמז שגם השמאל מתקשר עם הימין והכל נעשה לשמה.

הנה כי כן הרווחנו להבין בזה הטעם שצריך להניח תפילין של יד במקום מוסתר בבחינת: "והיה לך לאות, ולא לאחרים לאות", ואילו התפילין של ראש מניחים במקום מגולה על הראש, כמו שכתוב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". כי מאחר שתפילין על יד שמאל הם רמז על המצוות שנעשו שלא לשמה, לכן ראוי להסתיר דבר זה כי אין זה כבוד שמים לעשות שלא לשם שמים. וזהו רמז הפסוק: "והיה לך לאות", מה שאתה מקיים את המצוות במעשה בבחינת "לך" לכבודך, ראוי שתעשה את זה לך לאות ולא לאחרים.

אך לעומת זה תפילין של ראש שמניחים כנגד המוח, כדי לחבר בכך את המעשה שלא לשמה הרמוז בתפילין על יד שמאל, עם המחשבה

הראשונה שבמוח לשמה, לכן ראוי לפרסמם ברבים כי זהו כבוד שמים לקיים המצוות לשמה. וזהו פירוש הכתוב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך", כי על ידי התפילין של ראש מתגלה שהמחשבה הראשונה של המצוות היא לשם שמים בבחינת: "כי שם ה' נקרא עליך".

שער של עגל מהתפילין להשאיר להם חיות

בדרך המלך נלך לבאר בזה מה שדרש רבי אליעזר: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, אלו תפילין שבראש", על פי המבואר בספרים הקדושים שהיצר הרע יש לו יניקה מעסק התורה וקיום המצוות שלא לשמה, כי מאחר שמחשבת הכבוד והגאווה שהכניס היצר הרע באדם היא שסייעה לו לקיים המצוות, לכן יש לו חלק בתורה ובמצוות שעסק בהם שלא לשמה, אבל מעסק התורה ומקיום מצוות לשמה אין להם שום יניקה.

על פי יסוד זה מבאר הגה"ק בעל ה"הפלאה" על מסכת כתובות (פתחא זעירא אות יז) מה ששינוי בגמרא (ברכות ה.): "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר (תהלים ד-ה) רגזו ואל תחטאו, אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם, אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם".

ולכאורה תמוה, איך אפשר שלא ניצח את היצר הרע בעסק התורה, הלא מבואר בגמרא (קידושין ל:) שהקב"ה אמר לישראל: "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו". ותירץ כי רק על ידי העסק בתורה לשמה זוכים לנצח את היצר הרע, אבל אם הוא עוסק בתורה שלא לשמה כדי לעשותה קרדום לחפור בה, אין בכח תורה כזו לבטל את היצר, שהרי היצר הרע מקבל חיות מתורה זו שעסק בה האדם בכח השלא לשמה שהכניס בו.

לפי זה מבואר היטב מה שאמרו, אם נצחו ליצר הרע על ידי עסק התורה מוטב, ואם לאו, שלא ניצח את היצר הרע, הרי זה סימן שלא עסק בתורה לשמה. לכן העצה על כך היא שיקרא קריאת שמע ככוונה, למסור נפשו לה' בכל

לבבו נפשו ומאודו, וקריאתו ככוונה מבטלת כל מחשבות לבו שלא לשמה, שיוכל לעסוק בתורה לשמה ולנצח את היצר הרע.

הנה כי כן יתבאר היטב הטעם שכל עמי הארץ יראים כל כך מתפילין של ראש, כי כאשר הם רואים שמיד אחרי שמניחים את התפילין על יד שמאל מניחים את התפילין של ראש כנגד המוח, כדי לחבר המצוות שלא לשמה עם המחשבה הראשונה לשמה. זאת ועוד שהם רואים שתי רצועות יוצאות מימין ומשמאל ומתחברות יחד בקשר של תפילין, כדי לחבר המצוות שלא לשמה עם המחשבה הראשונה לשמה, על ידי זה הם מתמלאים אימה ופחד כי מתורה לשמה אין להם שום יניקה. וזהו פירוש הכתוב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך", שכוונתך בלתי לשם ה', "ויראו ממך", כי אין להם שום יניקה וחיות משם, ויפה דרש רבי אליעזר אלו תפילין שבראש.

מעתה ירווח לנו להבין הטעם שצריך לגלות שער עגל מהתפילין של ראש, כדי לתת חיות לסטרא אחרא שלא יקטרגו עלינו, כי מאחר שעל ידי מצות תפילין של יד ושל ראש, אנו מחברים את מעשה המצוות שלא לשמה עם המחשבה הראשונה של המצווה לשמה, שעל ידי צירוף זה נהפך כל מעשה המצוות לשמה, הרי לא נשארה לסטרא אחרא שום חיות ויניקה, ויש חשש שיבואו לקטרג על מה שהקב"ה נושא פנים לישראל, להפוך את כל המצוות שנעשו שלא לשמה כאילו נעשו לשמה, לכן צריך לגלות שער עגל דוקא מהתפילין של ראש, כדי לתת להם חיות מהקדושה שלא יקטרגו עלינו.

ביאור נפלא על הכרעת השל"ה על מקום שער של עגל

ועתה בא וראה דבר פלא, כי על פי האמור יאירו עינינו וישמח לבנו להבין הכרעת השל"ה הקדוש, להוציא את השער של העגל בפרשת "והיה אם שמוע", כשהוא פונה לפרשה הראשונה "קדש לי כל בכור", על פי מה שכתב ב"אגרא דפרקא" (אות רה) לפרש הפסוק (שמות יג-ב): "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא", בלשון קדשו:

"כתבו תלמידי הבעש"ט לזיזר בעומדו ממטתו, שתהיה המחשבה הראשונה והדיבור הראשון והמעשה הראשונה להשי"ת בתורה ובמצוות, ועל ידי זה יהיו נגררין כל המחשבה והדיבור והמעשה של כל היום, כי הוא בחינת ברא בוכרא ואח הגדול, שכל האחים נגררים אחריו וחייבין בכבודו. ונראה לי שזהו הנרמז בתורה (שמות יג-ב), קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא".

וכבר נאמר ונשנה פירוש זה בשם הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ז"ע, כמו שהביא נכדו הרה"ק רבי לוי יצחק מאוז'יערנא בספר "בך יברך ישראל" (פרשת בהר): "כמו שאמר אא"ז מרוז'ין קודש הקדשים זצ"ל על פסוק קדש לי כל בכור, האדם בעמדו בבוקר צריך לקדש ראשית המחשבה להקב"ה, ואז ילך לבטח כל היום, אפילו במשא ומתן לא יטה מני אורח".

מעתה הנה מה טוב ומה נעים להבין הכרעת השל"ה הקדוש, להוציא את שער העגל כדי לתת יניקה לחיצונים מפרשת "והיה אם שמוע" כשהוא פונה לפרשת "קדש לי כל בכור", שהרי פרשת "והיה אם שמוע" מדברת על קיום המצוות במעשה (דברים יא-ג): "והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי אשר אנכי מצוה אתכם היום". ואילו פרשת "קדש לי כל בכור", מדברת על הצורך לקדש את המחשבה הראשונה בלתי לה' לבדו, כי אז כל מה שיעשה אחר כך מתחבר למחשבה זו.

נמצא לפי זה כי מה שביארנו שתכלית הנחת תפילין של ראש מיד אחרי הנחת תפילין של יד על יד שמאל, היא לחבר את המעשה שלא לשמה עם המחשבה הראשונה שהיתה לשמה, הרי זה בעצם חיבור נפלא בין ב' פרשיות "והיה אם שמוע" עם "קדש לי כל בכור", לכן דוקא שם צריך להוציא את שער העגל, כדי לתת לסטרא אחרא את חלקם שלא יקטרגו עלינו בחיבור שתי הפרשיות, שמונעות מהם לקבל יניקה מהמצוות שנעשו שלא לשמה, שהרי הכל נהפך ללשמה.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי'